

2.1.1 משימות ותפקידי שירותי הרווחה לילדים ונוער – סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני (SGB VIII)

- (1) לכל הצעירים עומדת הזכות לקבל סיוע התפתחותי וחינוכי כדי שיוכלו להפוך לאנשים עצמאיים ואחראיים החיים בחברה.
- (2) ...
- (3) לצורך מימוש הזכות האמורה [...], שירותי הרווחה לילדים ונוער:
 1. יסייעו לצעירים לפתח את כישוריהם האישיים והחברתיים למניעה והתגברות על חוסר שוויון הזדמנויות.
 2. יאפשרו לצעירים או יקלו עליהם להיות פעילים באופן עצמאי בכל תחומי החיים הנוגעים להם, ולהשתלב באופן מלא בחברה, בהתאם לגילם וליכולותיהם האישיות.
 3. יעניקו להורים או לאפוטרופוסים סיוע וייעוץ בחינוך.
 4. יגנו על ילדים ובני נוער בפני סכנות לשלומם.
 5. יעזרו ליצור או לשמר תנאי חיים חיוביים לצעירים ולבני משפחותיהם בסביבה ידידותית לילדים ולמשפחות.

2.1.1 משימות ותפקידי שירותי הרווחה לילדים ונוער – סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני (SGB VIII)

חוק שירותי הרווחה לילדים ונוער (**Kinder- und Jugendhilfegesetz**) כלול בספר החוקים הסוציאלי השמיני (**SGB VIII**), שהוא אחד משלושה עשר ספרי החקיקה הסוציאלית בגרמניה. הוא קובע את המסגרת המשפטית לתפקידיה של וחות הילדים והנוער בגרמניה כולה (שירותים ותפקידים אחרים). האופי וההיקף הקונקרטי יותר של השירותים (כגון שירותים הניתנים במעונות יום לילדים) מפורטים בחוקיך השונים של המדינות הפדרליות.

ספר החוקים הסוציאלי השמיני נכנס לתוקף ב-1 בינואר 1991 במקומו של חוק הרווחה הנער מ-1961 (**Jugendwohlfahrtsgesetz**). מטרת החוק החדש הייתה להחליף את החוק הישן שהיה ממוקד בהתערבות מצד הרשויות בחקיקה מכוונת שירותים לצעירים ולהורים. מעבר זה נחשב באותה עת לשינוי פרדיגמה בשירותי הרווחה לילדים ונוער. במהלך שלושים השנים האחרונות, עבר חוק שירותי הרווחה לילדים ונוער כמה תיקונים, לאחרונה בשנת 2021 במסגרת החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער (**Kinder- und Jugendstärkungsgesetz**). המתמקד בעיקר בחיזוק זכויותיהם של צעירים והורים להשתלב ומואגד את מערך שירותי העזרה לילדים עם וולא מוגבלות תחת קורת גג אחת.

סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני מפרט את יסודות החוק. בפסקה 1 מודגשת זכותם של צעירים לקבל סיוע כדי שיוכלו להפוך לאנשים עצמאיים ואחראיים המסוגלים לחיות בחברה. הדבר מדגיש את העובדה ששירותי הרווחה לילדים ונוער נועדו בראש ובראשונה לשרת את הצעירים, ולא את האינטרסים של הורים המגדלים אותם או האינטרסים של המדינה.

בפסקה 2 קובע כי "הטיפול בילדים וגידולם הם זכותם הטבעית של ההורים וחובה המוטלת בראש ובראשונה עליהם. המדינה תפקח עליהם במילוי חובתם זו". נוסח זה לזוה ללושנו של סעיף 6, פסקה 2 לחוק היסוד של גרמניה. עובדה זו ממחישה את המגבלות החוקיות הנוגעות לאחריות המפורטת בפסקה 1. המדינה כגוף מפקח יכולה להתערב בזכויות ההורים רק אם הדבר הכרחי כדי להגן על הילד מפני סיכון.

פסקה 3 מתארת את העדים אליהם שירותי הרווחה לילדים ונוער מחויבים:

- (1) לסייע לצעירים להתגבר על חוסר שוויון הזדמנויות כחלק מיצירת תנאי חינוך והתפתחות שווים ומתן פיצוי על חוסרים בתשתיות או ליקויים אישיים של צעירים.
- (2) לתמוך בצעירים כדי שיוכלו להיות פעילים באופן עצמאי בכל תחומי החיים הנוגעים להם ולהשתלב בחיים בחברה באופן שווה זכויות, בהתאם לגילם וליכולותיהם האישיות.
- (3) לסייע להורים בחינוך ולעזור להם כך שיהיו מסוגלים לעמוד באחריותם לגידול ילדיהם ולשמירה על טובתם.
- (4) להעניק הגנה לילדים ובני נוער אם הורים אינם מסוגלים לעשות זאת במידה מספקת.
- (5) לתרום באופן פעיל ליצירה ולשמור תנאי חיים חיוביים וסביבה ידידותית למשפחות כמשימה חובתית, ולייצג מבחינה משפטית את האינטרסים של ילדים ובני נוער גם בתחומים אחרים.

מהעדים הנזכרים בסעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני ניכר טווח תפקידיהם הרחב של שירותי הרווחה לילדים ונוער. שירותי הרווחה נדרשים:

- להקים תשתית לתמיכה ולחינוך הצעירים, שתאפשר להם להפוך לאנשים עצמאיים, אחראיים ובעלי יכולות חברתיות.
- לספק לילדים, לבני נוער ולהורים סיוע ותמיכה כדי לפנות על תנאי חיים ליקויים.
- לפקח (במסגרת ביקורת ובמידת הצורך, גם תוך התערבות) כדי להגן על ילדים ובני נוער מפני סכנות לשלומם.
- לייצג את האינטרסים של הצעירים, להבטיח את השתלבותם בחברה ולמנוע כל סוג של הפרדה או-אישילום.

כל התפקידים הנ"ל טומנים בחובם אמביוולנטיות רבה ותנונים במתח הדדי. בולטים מביניהם התפקידים של שירותי הרווחה לילדים ונוער בתחומים שונים, אשר נמצאים במתח תמידי זה מול זה. שירותי הרווחה חייבים לפעול באיזון מסוים על מנת למלא את תפקידם הכללי לסייע בחינוך, בהשתלבות בחברה ובלמידים תוך שימוש באסטרטגיות פועלה להתערבות במצבי חירום ומילוי תפקידם בהגנה על שלומם של הצעירים.

ספר החוקים הסוציאלי השמיני המשמש בסיס חוקי לפעילותם של שירותי הרווחה לילדים ונוער עבר כמה שינויים ותיקונים מאז שנחקק ב-1990, לאחרונה באמצעות החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער (KJSG) (2021) המבטיח בעיקר הכללה ושתוף שווה של כל הילדים ובני הנוער במטרה להבטיח במרוכז תמיכה לילדים וצעירים עם וולא מוגבלות. (ראו שקופיות 2.4.1-2.4.3).

לקריאה נוספת

- **ספרי מבוא והעמקה**
 - Böllert, Karin (ed.) (2018): Kompendium Kinder- und Jugendhilfe, Wiesbaden.
 - Hansbauer, Peter/Merchel, Joachim/Schone, Reinhold (2020): Kinder- und Jugendhilfe – Grundlagen, Handlungsfelder, professionelle Anforderungen, Stuttgart.
 - Jordan, Erwin/Maykus, Stephan/Stuckstätte, Eva (2015): Kinder- und Jugendhilfe – Einführung in Geschichte und Handlungsfelder, Organisationsformen und gesellschaftliche Problemlagen, 4th revised edition, Weinheim and Munich.
 - Schröer, Wolfgang/Struck, Norbert/Wolff, Mechthild (eds.) (2016): Handbuch Kinder- und Jugendhilfe, 2nd edition, Weinheim and Munich.
- **פרשנות משפטית לספר החוקים הסוציאלי השמיני**
 - Münder, Johannes/Meysen, Thomas/Trenczek, Thomas (Hrsg.) (2022): Frankfurter Kommentar SGB VIII Kinder und Jugendhilfe. 9th edition, Baden-Baden.
 - Wiesner, Reinhard/Wapler, Friederike (2022.): SGB VIII – Kinder- und Jugendhilfe, Kommentar. 6th edition, Munich.